

4.Sınıf Sosyal Bilgiler Konu Özetleri

Öğrenme Alanı : İnsanlar, Yerler ve Çevreler
Konu : Yönlerimiz

Bulunduğumuz yeri tarif edebilmek veya bir yeri bulabilmek için yönlerden yararlanırız. Evimizin, okulumuzun veya gideceğimiz bir yerin bulunduğumuz noktaya göre hangi tarafta bulunduğunu da yönleri kullanarak tarif ederiz. Özellikle doğada dolaşırken yön bilimiz sayesinde gideceğimiz yere kolayca ulaşabilir, kaybolma tehlikesi yaşamayız. İlimizin, bölgemizin, yurdumuzun ve komşularımızın konumunu belirtirken de yönlerden yararlanırız.

Bir yerin bulunduğumuz yere göre konumunu ifade etmek için genellikle doğu, batı, kuzey ve güney yönlerini kullanırız. Bunlara ana yönler denir. Bazen de belirtmek istediğimiz yer ana yönlerin gösterdiği doğrultuda olmayabilir. Böyle durumlarda hedef noktanın yönünü tam olarak anlatabilmek için ara yönlerden yararlanırız. Ara yön iki ana yön arasındaki açının tam ortasından geçer ve bu yönlerin adları birleştirilerek ifade edilir. Bunlar kuzeydoğu, kuzeybatı, güneydoğu ve güneybatıdır.

Yönleri bulmanın çeşitli yöntemleri vardır. Bu yöntemleri kullanarak çevremizdeki bir yerin veya nesnenin kendimize göre hangi yönde bulunduğunu belirleyebiliriz.

Güneşin Konumu

Yönleri bulabilmek için güneşten de yararlanırız. Bunun için sabahleyin ayakta durup sağ kolumuz güneşin doğduğu yöne bakacak şekilde kollarımızı açarız. Bu durumda sağ kolumuz doğu, sol kolumuz batı yönünü gösterir. Yüzümüzü döndüğümüz taraf kuzey yönü, arkamız ise güney yönüdür.

Güneş ile yön bulmanın başka yolları da vardır. Bunların en bilineni çubuk yöntemidir.

Çubuk yönteminde güneşli bir günde yere dikilen çubuğun gölgesi izlenir. Öğle vaktinde çubuğun gölge boyu en kısa seviyededir. Tam bu sırada gölgenin gösterdiği yön kuzeydir. Kuzeyi bulduğumuz zaman yüzümüzü o tarafa dönüp kollarımızı açarak diğer yönleri de kolaylıkla bulabiliriz.

Kutup Yıldızı

Yanımızda her zaman bir pusula olmayabilir. Böyle zamanlarda yön bulabilmek için çeşitli varlıklardan yararlanırız. Bu varlıklardan biri Kutup Yıldızı'dır. Hareket etmeden durduğu için bu yıldız halk arasında Demirkazık da denir. Yüzümüzü Kutup Yıldızı'na döndüğümüzde önümüz kuzeyi, arkamız güneyi, sağımız doğuyu, solumuz ise batıyı gösterir.

Kutup Yıldızı'nı bulabilmek için Büyükayı takımyıldızından yararlanılır. Bu yıldız grubu yedi yıldızdan oluşur. Büyükayı'nın görünümü eğik duran kahve cezvesine benzer.

Büyükayı yıldız grubundaki altıncı yıldızdan yedinci yıldız doğru bir çizgi çizilir. Bu çizgi, iki yıldız arasındaki mesafenin beş katı kadar uzatılır. Çizginin sona erdiği noktada bir yıldız görülecektir. İşte, çevresindekilere göre daha büyük ve daha parlak olan bu yıldız Kutup Yıldızı'dır. Kutup Yıldızı aynı zamanda Küçükayı takımyıldızının birinci yıldızıdır.

Yosunlar

Ormanlık bir bölgede veya açık arazide yön bulmak için ağaçlardan ve taşlardan yararlanılabilir. Çünkü ağaç gövdelerinin taşların ve kayaların kuzeye bakan tarafı genellikle yosunlarla kaplıdır. Bu durumda yosunlu tarafın kuzey yönünü gösterdiği dikkate alınırsa diğer yönler de kolayca bulunabilir.

Karıncalar

Doğada gezerken karşılaştığımız karınca yuvaları da yönleri bulmamızda bizlere yardımcı olabilir.

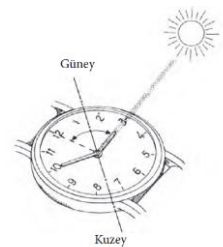
Karıncalar yer altından çıkardıkları toprakları yuvalarının ağzına yığarlar. Bu toprak yığını ağırlıklı olarak yuva girişinin kuzeyinde bulunur. Yuvanın açık olan ağzı ise güney yönüne bakar.

Mezarlıklar

Mezarlıklara bakılarak da yön belirlemesi yapılabilir. Müslüman mezarlıklarında mezarın baş kısmı batı, ayak kısmı doğu yönünü gösterir. Hristiyan mezarlıklarında ise mezarın başı güneye dönüktür.

Saat Yöntemi

Yönümüzü kolumuzdaki saat yardımıyla da bulabiliriz. Bunun için saatimizin akrebinin güneşin bulunduğu yöne doğru tutmamız yeterli olacaktır. Bu durumda saatin 12 noktası ile akrep arasındaki açının tam ortasından geçtiği varsayılan çizgi, güneyi gösterir. Güney yönüne sırtımızı döndüğümüzde yüzümüz kuzeye bakar. Sağımız doğu, solumuz batı olur.

Pusula

Yönleri en kolay şekilde pusula kullanarak bulabiliriz. Saate benzeyen pusulanın ortasında sağa sola hareket eden bir ibre vardır. Bu ibrenin bir ucu renklidir.

Pusula yatay olarak tutulduğunda renkli uç daima kuzeyi gösterir. Kuzey yönünü belirlediğimizde diğer yönleri kolayca bulabiliriz. Yüzümüzü kuzeye dönersek arka tarafımız

güney, sağımız doğu, solumuz batı olur. Yalnız pusula ile yön belirlerken uyulması gereken birkaç basit kural vardır. Her şeyden önce pusula düz bir zemine konulmalıdır. Ayrıca mıknatıslardan ve metallerden uzak tutulmalıdır.

GPS (Küresel Yer Belirleme Sistemi) Teknolojisi

Günümüzde GPS teknolojisi ile yönleri belirleme artık bir sorun olmaktan çıkmıştır. Dünya yörüngesinde dönen uydular üzerinden çalışan bu teknoloji, GPS alıcısı bulunan cep telefonları aracılığıyla kullanılır. Her yerde ve tüm hava koşullarında çalışabilen GPS teknolojisi kullanıcısına yer tarifi de yapabilir.

4.Sınıf Sosyal Bilgiler Konu Özetleri

Öğrenme Alanı : İnsanlar, Yerler ve Çevreler
Konu : Yer Tarifi Yapalım

Yolda yürüyen kişinin bulunduğu sokağı veya mahalleyi bütünüyle görebilmesi zordur. Çünkü etrafında binalar, duvarlar, ağaçlar ve yokuşlar olabileceği için kişi bulunduğu bölgenin yalnızca küçük bir kısmını görür. Oysa mahalleye bir kuş gibi gökyüzünden bakabilirse mahallesinin tümünü görebilir.

Evimizin veya okulumuzun bulunduğu yeri tarif ederken yönlerin yanı sıra birtakım nesneleri ve mekânları da kullanırız. Örneğin evimizin çevresinde okul, cami, postane, banka, çocuk parkı gibi ayırt edici yerler bulunabilir. Arkadaşımıza veya bir yakınımıza evimizin konumuyla ilgili bilgi verirken çevremizdeki bu unsurlardan söz ederiz. Böylece oturduğumuz yeri kolayca tarif edebiliriz.

Krokiler herhangi bir yeri basit ve anlaşılır şekilde tarif etmeye yarayan kuşbakışı çizimlerdir. Bu tür çizimleri inceleyerek okulumuzun çevresini, mahallemizi, yaşadığımız şehri veya köyümüzü daha yakından tanıyabiliriz. Aradığımız bir adresi bulabilmek için de krokiden yararlanırız. Aynı şekilde okulumuzda sınıfımızın, evimizde ise odamızın veya mutfağımızın konumunu çizeceğimiz bir kroki ile gösterebiliriz.

Günümüzde resmî kurumlar, şirketler, iş yerleri internet sitelerinde adres bilgilerinin yanı sıra konumlarını gösteren bir krokiye de yer verirler. Böylece insanların kendilerine daha rahat ulaşmalarını sağlarlar.

Krokilerde gerçek uzunlukların ne kadar küçültüldüğü belli değildir. Krokisi çizilecek yerdeki cisimlerin boyutu, ölçüm yapılmadan göz kararı ile çizilir. Bu nedenle krokiye ölçek konulmaz. Krokilerde genellikle dikdörtgen, kare, daire ve üçgen gibi çizimi kolay şekiller kullanılır. Diğer yandan çizimi yapılacak yerde görülen her şeyin çizilmesine ve bunların boyanmasına gerek yoktur. Önemli noktaların çizilerek isimlerinin yazılması yeterlidir. İstenirse krokinin bir köşesine kuzey-güney yönlerini gösteren bir ok eklenebilir.

4.Sınıf Sosyal Bilgiler Konu Özetleri

Öğrenme Alanı : İnsanlar, Yerler ve Çevreler
Konu : Çevremizde Neler Var

Çevremize baktığımızda çeşitli beşerî unsurlarla karşılaşırız. Evler, fabrikalar, yollar, oyun parkları, köprüler ve otomobiller yaşadığımız yerde görebileceğimiz başlıca beşerî unsurlardır. Beşerî unsurların ortak özelliği, insan aklının ve emeğinin ürünleri olmasıdır.

Çevremizde beşerî unsurların yanı sıra doğal unsurlar da vardır. Doğal unsurlar, doğada kendiliğinden bulunur. Bunların oluşumunda insanların herhangi bir etkisi yoktur. Denizler, göller, akarsular, hava, toprak, bitkiler ve hayvanlar çevremizdeki başlıca doğal unsurlardır. Dağ, ova, plato, vadi, ada, yarımada, körfez ve burun gibi yeryüzü şekilleri de doğal unsurlar arasında sayılabilir.

4.Sınıf Sosyal Bilgiler Konu Özetleri

Öğrenme Alanı : İnsanlar, Yerler ve Çevreler
Konu : Hava Durumu

İnsanların günlük hayatlarında yakından takip ettikleri konulardan biri de hava durumudur. Çünkü hava olaylarını önceden bilmenin önemli faydaları vardır. Örneğin kar yağacağını öğrenen bir sürücü, yola çıkmaktan vazgeçer veya otomobilinde zincir bulundurarak gerekli önlemleri alır. Hava durumu haberlerinde don olayının yaşanacağını duyan bir çiftçi de ona göre tedbirler alır. Aynı şekilde havanın rüzgârlı, denizin dalgalı olacağını bilen bir balıkçı da ava çıkışını erteleyerek önlemini alır.

Hava, atmosferi meydana getiren ve içinde çeşitli gazların bulunduğu maddedir. Havada meydana gelen ısınma, soğuma, rüzgâr, yağış, sis gibi değişimlere hava olayları denir. Hava olayları birkaç saat içinde değişebileceği gibi bazen bir hafta boyunca süreklilik de gösterebilir.

Yaşadığınız yerde hava bazen güneşli, bazen parçalı bulutlu, bazen sisli olabildiği gibi bazen yağmur, kar veya dolu yağabilir. Havanın rüzgârlı olduğu günler gibi rüzgârsız olduğu günler de vardır. Hava sıcaklığı yaz mevsiminde yükselirken kışın düşer.

Hava Durumu Tablosu

	1. Hafta (Hava olayı ve sıcaklık °C)		2. Hafta (Hava olayı ve sıcaklık °C)	
Pazartesi		14		2
Salı		15		- 4
Çarşamba		12		3
Perşembe		9		8
Cuma		8		11
Cumartesi		8		10
Pazar		7		13

Parçalı bulutlu

Güneşli

Rüzgârlı

Yağmurlu

Karlı

Çok bulutlu

Meteoroloji, atmosferde meydana gelen hava olaylarının oluşumunu ve değişimini inceleyen bilim dalıdır. Ülkemizde bu alandaki çalışmalar Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülür. Kurumda çalışan uzmanlar çeşitli aletlerle havanın sıcaklık, nem ve basınç değerlerini ölçerler. Elde ettikleri veriler yardımıyla da hava tahminlerinde bulunurlar. Tahminler günlük, üç günlük ve bir haftalık süreler için yapılır.

Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü'nün başlıca görevleri şunlardır:

- Kamuoyunun ihtiyaç duyduğu meteorolojik bilgi ve tahminleri hazırlamak
- Türk hava sahasında uçan yerli ve yabancı hava araçlarına meteorolojik bilgi desteği vermek
- Tarımsal faaliyetlerde bulunanlara yardımcı olmak
- Hava olaylarından kaynaklanabilecek doğal afetlere karşı halkı ve yetkilileri uyarmak

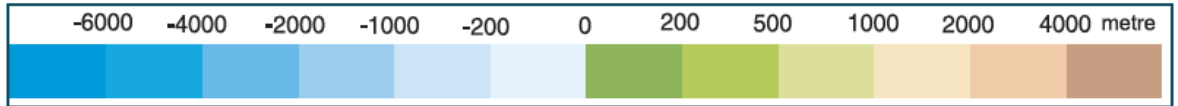
4.Sınıf Sosyal Bilgiler Konu Özetleri

Öğrenme Alanı : İnsanlar, Yerler ve Çevreler
Konu : Yaşadığım Yer

Haritalar insanların günlük yaşamlarında kullandıkları önemli araçlardır.

Siyasi haritalar gibi yaygın olarak kullanılan bir başka harita türü de fiziki haritalardır. Bu haritalar yeryüzündeki kabartı ve çukurlukları göstermekte kullanılır. Fiziki haritalarda yükseltiler koyu yeşilden kahverengiye, derinlikler ise açık maviden koyu maviye doğru değişen renk tonlarıyla ifade edilir. Fiziki haritalardaki renklerin kesin olarak hangi değere karşılık geldiği haritaların sağ alt köşesinde yer alan renk basamaklarına bakılarak bulunabilir.

4.Sınıf Sosyal Bilgiler Konu Özetleri

Öğrenme Alanı : İnsanlar, Yerler ve Çevreler
Konu : Doğal Afetlere Hazır Olalım

Yeryüzünde veya gökyüzünde meydana gelen doğa olaylarından bazıları canlılar için zararlı olabilir. İnsanlar ve diğer canlılar üzerinde zararlı etkilere yol açan bu doğa olaylarına doğal afetler denir.

Dünyada doğa olaylarının yol açtığı çeşitli doğal afetler yaşanır. Deprem, fırtına, çığ, heyelan, sel baskını ve yıldırım düşmesi ile dolu ve don olayları ülkemizde en fazla görülen doğal afetlerdendir.

Heyelan, bir toprak parçasının kayarak yer değiştirmesidir. Zemininde kaya veya kaygan kil tabakası bulunan toprak parçası yağmur sularını emerek ağırlaşır. Daha sonra da kayganlaşmanın ve eğimin etkisiyle bulunduğu yerde tutunamayıp aşağıya doğru kayar.

Heyelan genellikle yağışlı mevsimlerde görülür. Bu afet sırasında bazen can ve mal kayıpları yaşanır. Evler ve yollar kullanılamaz hâle gelebilir. Toprak kaymasını önlemek ve bunun zararlarından korunmak için ağaçlandırmaya önem verilmelidir. Ayrıca kayma tehlikesi olan yerlere evler yapılmamalıdır.

Çığ, eğimli dağ yamaçlarında biriken karın kütleler hâlinde koparak aşağıya doğru düşmesidir. Hızla yuvarlanan kar kütleleri yuvarlandıkça büyür ve yolu üzerindeki her şeyi kar altında bırakır. Çığ, bir kez başladıktan sonra durdurulamaz.

Çığın zararlarından korunmak için kar yağışının fazla olduğu eğimli araziler ağaçlandırılmalıdır. Çığ tehlikesi olan yerlerde perdeleme yapılmalıdır. Buralardan geçerken gürültü çıkarıcı hareketlerden kaçınılmalıdır. Kayak gibi kış sporları güvenli yerlerde yapılmalıdır. Ayrıca yerleşmeler kurulurken çığ alanlarından uzak durulmalıdır.

Özellikle ilkbahar aylarında karların erimeye başlamasıyla birlikte sel baskınlarında artış görülür. **Sel baskınlarını** önlemek için özellikle doğal çevreye duyarlı olunmalıdır. Bu amaçla doğal bitki örtüsü özellikle de ormanlar korunmalı, dik yamaçlar teraslanarak eğim azaltılmalı ve akarsu kenarlarına yerleşmeler kurulmamalıdır. Ayrıca, akarsu yataklarına setler ve barajlar yapılarak suyun akışı kontrol altına alınmalıdır.

Fırtınalar, farklı sıcaklıktaki hava kütlelerinin çarpışmasıyla oluşan ve saatteki hızı 100-110 km'yi bulan şiddetli rüzgârlardır. Bazen bu fırtınalar kuvvetli yağmurları beraberinde getirerek sel baskınlarına yol açabilir.

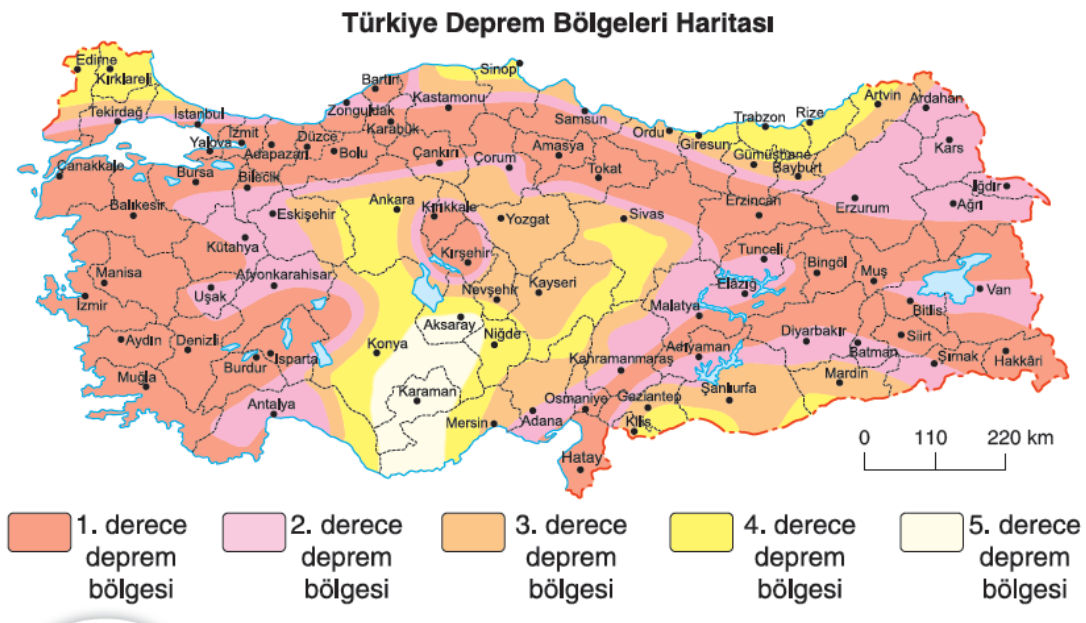
Fırtınanın etkisiyle ağaçlar, trafik ışıkları, anten sistemleri ve elektrik direkleri devrilir. Balıkçı ve tur tekneleri alabora olur veya kıyıya sürüklenir. Ulaşım ve haberleşme faaliyetleri kesintiye uğrar. Fırtına, çatılardaki güneş enerjisi sistemlerini ve seraların örtülerini sökerek maddi kayıplara yol açarken can güvenliğini de tehlikeye düşürür.

Fırtınanın zararlarından korunmak için her şeyden önce yapıların sağlam inşa edilmesi gerekir. Diğer yandan erken uyarı sistemleri kurularak ve acil durum planları yapılarak yaklaşan kuvvetli fırtınalara karşı önlemler alınmalıdır.

Ülkemizde en fazla can ve mal kayıplarına neden olan doğal afet depremdir.

Yer kabuğunun derin katmanlarının kırılıp yer değiştirmesi sonucu aniden ortaya çıkan sarsıntılara **deprem** denir. Depremin yeri, zamanı ve büyüklüğü önceden bilinmemektedir. Bu da depremi önlenemez duruma ve dolayısıyla en tehlikeli doğal afet hâline getirmektedir.

Yurdumuz dünyanın önemli deprem kuşaklarından birinin üzerinde yer alır. Aşağıdaki haritada da gördüğünüz gibi ülkemizin neredeyse yarısı birinci derece deprem bölgesinde bulunur.

“Deprem öldürmez, bina öldürür.” Diye bir söz vardır. Bu nedenle depremden korunmak için her şeyden önce binalarımızı sağlam zeminlere, depreme dayanıklı biçimde yapmalıyız. Ayrıca Deprem eğitime önem vermeli ve öğrendiklerimizi uygulamalıyız.

Deprem Öncesinde Yapılacaklar

Deprem öncesinde yapacağınız ilk iş bir “acil durum planı” hazırlamak olmalıdır. Acil durum planınızda evinizdeki güvenli ve tehlikeli bölümler mutlaka gösterilmelidir.

Deprem sonrasında hiç kimseden yardım almadan yaşam mücadelesi vermek zorunda kalabilirsiniz. Böyle durumlarda önceden hazırlayacağınız bir deprem çantası bu mücadeleyi kazanmanızı sağlayabilir. Deprem çantanıza koyacağınız malzemeler arasında şunlar bulunmalıdır:

Gıda

Yüksek kalorili, vitamin ve karbonhidrat içeren, su kaybını önleyen dayanıklı gıdalar (Bisküvi, kuru yemiş, kuru meyve, konserve, şeker, çikolata, tahin-pekmez, meyve suyu vb.), su

Diğer Malzemeler

İlk yardım çantası, uyku tulumu veya battaniye, varsa sürekli kullanılan ilaçlar, çakı, düdüğü, küçük makas, kâğıt, kalem, bir miktar para, pilli radyo, el feneri ve yedek piller

Giyeceler

İç çamaşırı, çorap, yağmurluk, iklime uygun giysiler

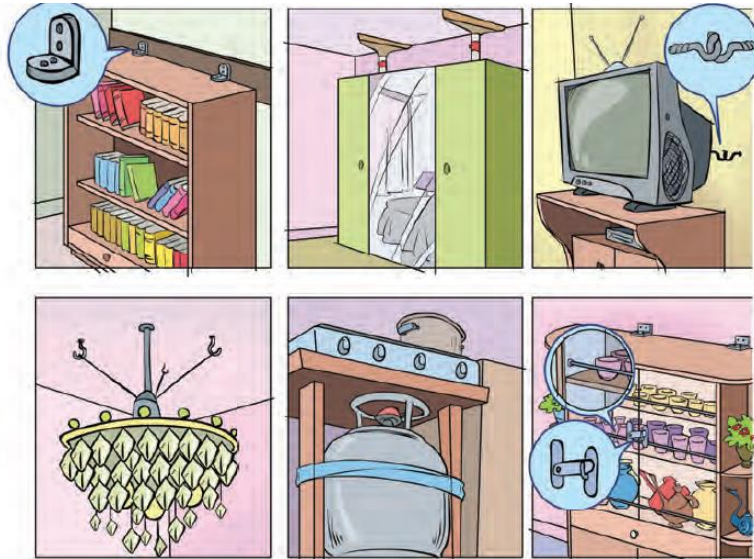
Temizlik Malzemeleri

Sabun, susuz sabun ve dezenfektanlar, diş fırçası ve macunu, ıslak mendil, tuvalet kâğıdı

Deprem çantanıza önceden hazırlayacağınız deprem bilgi kartınızı da koyunuz. Kartın ön yüzüne adınızı, soyadınızı, ev adresinizi, telefon numaranızı ve kan grubunuzu yazınız. Arka yüzüne ise değişik şehirlerde yaşayan birkaç yakınınızın adını, soyadını ve telefon numarasını yazınız.

Deprem çantanızı zaman zaman gözden geçiriniz. Son kullanma tarihlerini dikkate alarak özellikle gıda maddelerini, pilleri ve varsa ilaçlarınızı yenileriyle değiştiriniz.

Deprem anındaki sarsıntılar nedeniyle evinizdeki dolap, avize, ayna ve kitaplıklar sizler için tehlike oluşturabilir. Bunun için yatağınızın dolap, kitaplık, ayna ve cam eşyaların uzağında bulunmasına dikkat ediniz. Büyüklerinizden depremde devrilebilecek mobilyalarınızı duvarlara sabitlemelerini isteyiniz.

Deprem Sırasında Yapılacaklar

Bina içinde bulunuyorsanız

Paniğe kapılmadan "çömel, kapan, tutun" hareketlerini yapınız. Bunun için bir masa, sandık veya koruma sağlayabilecek sağlam bir eşyanın yanına çömeliniz. Başınızı kollarınızın arasına alarak kapanınız. Derin nefes alarak sakinleşmeye çalışınız ve sarsıntı geçinceye kadar olduğunuz yerde kalınız.

Binanın yıkılması durumunda sağlam ve hacimli eşyalar enkazın içinde "yaşam üçgeni" dediğimiz boşluklar oluşturur. Hayatta kalabilmek için evinizde bu yerlerin nereler olabileceğini önceden belirleyerek deprem sırasında buraları kullanınız. Unutmayınız, deprem anında evinizin en güvenli yerleri koridorlar ve odaların köşeleridir. Pencere önleri, balkon ve üzerinize düşebilecek eşyaların bulunduğu mutfak ise tehlikeli bölümlerdir.

Okulda bulunuyorsanız

Deprem sırasında okuldaysanız sınıfınızdan çıkmayınız. Başınızı iki elinizin arasına alarak veya çanta, kitap gibi koruyucu bir eşya ile örterek sıranızın altına çömeliniz.

Asansörde bulunuyorsanız

Deprem sırasında kat çıkışı düşmesine basarak asansörü terk ediniz. Ayrıca evinizden çıkarken kesinlikle asansörü kullanmayınız.

Bina dışında bulunuyorsanız

Binalardan düşebilecek parçalara karşı dikkatli olunuz. Enerji hatlarından, binalardan ve duvar diplerinden uzaklaşınız. Olabildiğince açık bir yer bulup çömelme hareketi yaparak kendinizi koruyunuz.

Yıkıntı altında mahsur kaldıysanız

Panik olmadan etrafınızı kontrol ediniz. Çıkış için hayatınızı riske atacak hareketlere kalkışmayınız. Enerjinizi tasarruflu kullanmak için hareketlerinizi kontrol ediniz. El ve ayaklarınızı kullanabiliyorsanız su, kalorifer, gaz tesisat borularına ya da zemine vurarak varlığınızı duyurmaya çalışınız. Bağırabilecek durumdaysanız kurtarma ekiplerine sesinizi duyurunuz.

Toplu taşıma araçlarında bulunuyorsanız

Gerekmedikçe kesinlikle metro veya trenden inmeyiniz. İçerideki askılara tutunup depremin geçmesini bekleyiniz. Görevli personelin talimatlarına uyunuz.

Deprem Sonrasında Yapılacaklar

Deprem nedeniyle bulunduğunuz binayı terk ettikten sonra önceden belirlediğiniz toplanma yerine gidiniz. Toplanma yerinde aile bireylerinizle buluşarak birbirinizin durumunu öğreniniz.

Yollarda hasta veya yaralı nakli yapılacağı için trafiği engellemekten kaçınınız. Zorunlu olmadıkça telefonları meşgul etmeyiniz. Elinizden geldiğince arama kurtarma, ilk yardım ve enkaz kaldırma ekiplerine yardımcı olunuz.

Deniz kenarında bir yerde bulunuyorsanız dev dalgaların oluşabileceğini düşünerek kıydan uzaklaşınız.

Yardım kuruluşlarının dağıtacağı yardım malzemelerinden ihtiyacınız kadarını alınız. O malzemelere başka insanların da ihtiyaç duyduğunu unutmayınız.

Bulaşıcı hastalıkların ortaya çıkıp yayılması ihtimaline karşı temizlik kurallarına uyunuz, uymayanları uyarınız.

Depremde eviniz zarar görmüş olabileceği için evinize girmekte kesinlikle acele etmeyiniz. Bu konuda büyüklerinizin ve yetkililerin tavsiyeleri doğrultusunda hareket ediniz.